Gönderim Tarihi: 09.08.2016

Kabul Tarihi: 28.11.2016

DİYAKRONİK PERSPEKTİFTEN TÜRKİYE'DE YABANCI DİL OLARAK ALMANCA ÖRNEĞİNDE DERS KİTAPLARI SORUNSALI

From a Diachronic Perspective, the Textbooks Problematic in case German as
a Foreign Language in Turkey

Bora BAŞARAN

Yrd. Doç. Dr. Anadolu Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
Yabancı Diller Bölümü Alman Dili Eğitimi
bbasaran@anadolu.edu.tr

Çalışmanın Türü: Derleme

Öz

Günümüzde bilim ve teknolojiye yaşanan hızlı değişim ve dönüşümler öğretim aracı olarak ders materyallerinin zenginleşmesinde önemli rol oynamaktadır. Yaşanan bu gelişmelere rağmen klasik teknolojilerin bir ürünü sayabileceğimiz ders kitaplarının kullanılması ve halen tasarım sorunlarının bilimsel açıdan irdelenir olması ilginçtir. Çalışma alanı olarak yeni olmamakla beraber ülkemizde elde edilmiş verilerin değerlendirilmesi ve sonuçların ders kitabı tasarımlarına yansması oldukça uzun zaman alan bir süreç durumundadır. Bu çalışma kapsamında, yabancı dil olarak Almanca öğretiminde kullanılan ders kitapları sorunlarına, yabancı dil öğretiminde klasikleşmiş fakat güncelliğini hala korumakta olan ders kitaplarından elde edilen tespitler göz önünde bulundurularak yaklaşmıştır. Bu amaç doğrultusunda, Almanca ders kitaplarında yaşanan tasarım sorunları tarihsel bir çerçevede ele alınmıştır. Yeni tasarımların verimliliği geçmişte gerçekleştirilen tasarımların tekrar gözden geçirilmesi ve olumlu; olumsuz yönlerinin irdelenmesi ile mümkün olacaktır. Çalışmada, materyal tasarımı ve öğretim araçları alanında klasik kaynaklara atıflar yapılmaya, ülkemiz yabancı dil öğretim materyalleri alanında kuramsal çerçevedeki çalışmalar için bir referans kaynağı oluşturulmaya çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Yabancı Dil, Almanca Öğretimi, Ders Kitabı, Materyal Geliştirme, Tasarım Sorunu.

Abstract

In an era of technological development it is interesting that technology contributest to the enrichment of the course materials that the course books, which can be seen as products of classical technologies, their usage and design issues are still considered as object of scientific examinations. This research field is not to happen to be a new one but the reflection of in our country obtained data results for the textbook design is a quite time-consuming process.

Course materials design as an academic work area is for the textbook designers not only to closely follow up for the understanding of

contemporary approaches to textbooks it is also an portrayal of how the benefits will be gained in the design of today's perspective. To approach the problems of foreign language textbooks in case of Textbook which are used for German as Foreign Language teaching, is in this context because of the uniqueness regarding foreign language textbooks a classic but still containing to date findings theme with the aim to compile the sources. The problems in the design process of course books used in teaching German as a foreign language are presented in a historical context. The efficiency of new designs will be possible with the revision of designs realized in the past and the examination of their negative and positive aspects. Much as technological developments are a cause for taking course books to the Museum of Education tools, the used design and didactic approaches in the past will also be important for digital materials in the future.

With this paper a portrayal of a historical overview is tried to be given, while references to classical sources in the research field of material design and teaching tools are made and reference source for the study of the theoretical framework in the field of foreign language teaching materials of our country have been tried to be effectuated.

Keywords: *Foreign Language, Teaching German, Course Book, Foreign language Textbooks, Material Improving.*

Giriş

Eğitim öğretim hayatına tarihsel bir perspektiften baktığımızda abaküsten günümüz bilgisayarlarına kadar teknolojik gelişmelerin eğitim öğretim ortamlarında kullanılan araçların çeşitliliğine katkıda bulunduklarını görebilmekteyiz. Bu yalnızca biliminsanlarının genel eğiliminin kaynaklanmamaktadır. Örneğin ülkemizde milli eğitim temel yasasında ders programları ile eğitim yöntemlerinin bilimsel ve teknolojik esaslara göre sürekli olarak geliştirilmesini zorunlu kılınmaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı, 1991). Çağdaş teknolojilerin farklı disiplinlere göre eğitim hayatına entegrasyonu başlı başına bir çalışma alanını oluşturmaktadır. Eğitim bilimsel anlamda teknolojik gelişmelerin ders materyallerinin zenginleşmesine katkısının yaşandığı bir dönemde halen klasik teknolojilerin ürünü kabul edebileceğimiz ders kitaplarının kullanımı ve tasarımlarının bilimsel anlamda aşılması gereken bir sorun teşkil etmesi, irdelenir olması ilginçtir.

Ders kitapları yazarları, öğretim programı ya da hedef kitlenin değişmesiyle, tasarımlarını gözden geçirmek ve bilimsel esaslara göre yeniden düzenlemek durumunda kalırlar. Kabul gören yaklaşım “Ders programı geliştirme projelerini desteklemek için istenen basılı eğitim materyallerini, yayımdan önce şehir ve kırsal kesimden seçilen örnek okullarda testlerle sınanmak” şeklindedir (MacPherson ve Pearse, 1990). Ancak ülkemizde son yıllarda programsal değişiklikler hızla

gerçekleştikten bahsi geçen basılı materyalleri hazırlayanların gerekli ön testleri yapmak için gereksinim duydukları “zaman” bulunmamaktadır. Geçtiğimiz yıllarda oluşturulan yabancı dil olarak Almanca öğretim programları bu sözü edilen duruma iyi birer örnek oluşturmaktadır. Bu çalışmada yabancı dil olarak Almanca öğretiminde kullanılan ders kitapları tasarım sürecindeki sorunlarına yer verilmiştir.

Kısa diyakronik bakış

Tarihsel perspektiften bakıldığında yabancı dil dersi için ders kitaplarının öğretim hayatına yaygın girişleri matbaanın Gutenberg (Johannes Gensfleisch zu Gutenberg) tarafından Almanya’da modern baskı makinesi icadı ile olmuştur. Gutenberg tarafından basılan ilk kitabın latince bir kutsal kitap (Biblia Sacra, 1454) mı yoksa Aelius Donatus tarafından hazırlanmış olan “Ars Minor” (Donatus, 1451) ismindeki Latince gramer ders kitabı olduğu tartışmalıdır. Matbaaların sayısı ve üretimleri arttıkça ve basılı malzemeler gündelik yaşamın parçası oldukça kitaplardan da derslerde yararlanıp yararlanmama konusu da tartışılmıştır (Müller, 1891).

Bu neredeyse günümüzde bilgisayar destekli öğretim sürecindeki ve artık tamamlanmakta olan tartışmalara benzetilebilir. Bir yandan öğretim aracı olarak uygunlukları tartışılırken, diğer yandan bu dönemlerde matbaa üretimi olan ilk ders kitapları ile karşılaşmak da mümkündür. Örneğin Johann Amos Comenius tarafından hazırlanmış “Orbis Sensualium Pictus” (Comenius, 1654)’un iki dilli (Almanca ve Latince) olması yabancı dil öğretimi açısından da kayda değerdir, ancak aynı kitabın daha sonra da (İngilizce ve Latince olarak) İngiltere’de basılmış olması belkide ilk ülkeler arası ders kitabı transferi olarak da görülebilir. Her sayfasında belli bir konuya ilişkin bir resim ve metinler bulunan bu kitap açıkça görsel içerikli bir öğretimi hedeflemiştir. Bu o dönemlerde alışa gelmiş ve tercih edilen didaktik yaklaşımdı.

16. yüzyılda İngilterede basılmış ve II. Philip ile L. Marry’nin düğünleri nedeniyle İngiltereye gelecek olan ispanyol misafirler için hazırlanmış olan “A Very Profitable Book to Learn the Manner of Reading. Writing. and Speaking English and Spanish” (Alston, 1971) kitabın basılı ilk yabancı dil kitabı olduğu kabul edilir (Howatt, 1984, s. 9).

Tarihimizde ilk matbaa 1492 yılında engizisyonundan kaçan ve gelişlerinden hemen bir yıl sonra, David ve Samuel ibn Nahmias kardeşler 1493 yılında İstanbul’da kurulmuştur. Kendilerine sadece Tevrat ve kendi dini kitaplarını basma izni verilmişti. Arapça harfleri içeren kitapların daha önce olduğu gibi mutlaka elle yazılması gerektiği yönünde (bir) tutucu bir

görüş vardı. Osmanlı topraklarında arapça harflerle basım yaparak çalışan ilk matbaa ise Gutenberg matbaasından 234 yıl sonra “Lale Devri” olarak bilinen dönemde İbrahim Müteferrika tarafından 1727 yılında kurulmuştur. Bu matbaada basılan ilk kitap ise “Kitab-ı Lügat-ı Vankulu” (Vankulu sözlüğü ve Arapça Türkçe Sözlük 1727) dur ve 10. yüzyılda yaşayan Fârâblı İsmail Cevheri’nin “Sihâh” adlı Sözlüğünün bir çevirisidir.

Tarihsel süreç içerisinde matbaa kullanımında görülen eğilimin benzerliği ilginçtir. Dini ve dilsel içerikli kitapların basımlarının öncelik taşıması belkide bu alanlarda yaşanmış olan yoğun taleplerden veya ilgiden kaynaklanmıştır. Ülkemizde ise basılı ders kitaplarının kullanımına ilişkin literatürde alfabe ve okuma öğretilen sıbyan mekteplerinde için hazırlanan bir “Elifba Cüzü” yani bir “Arapça Alfabe” fasükülü ilk matbaa basımı ders kitabı olarak kabul görmekteydi.

Yazarı ve ilk yazıldığı tarih bilinmemekle beraber bu kitabın sıbyan okullarının ıslahat çalışmalarının başladığı 1824 yılından sonra basılması muhtemeldir. Değnilmesi gereken bir diğer kitap ise Kaymakam, Kayserili Rüşdü Beyin 1858 de yayımlanan “Nuhbe-t’ül Etfâl” isimli kitabıdır. Resimli ilk türkçe Alfabe ve Okuma Kitabımızın “Resimli Elifbâ-yı Osmanî” Hafız Refi tarafından hazırlanmış ve 1874’ de basılmıştır. Eğitim tarihimizdeki resimli ilk Türkçe alfabe ve okuma kitabı yaklaşık bir hesaplama ile Orbis Sensulaium Pictus’dan 220 yıl sonra basılmıştır.

Araştırmalarımızda tarihimizde yabancı dil öğretimi için kullanılan ilk ders kitabı hakkında kesin bir bilgiye ulaşmak mümkün olmamıştır. Tarihimizde yabancı dil dersleri ve buna bağlantılı olarak ders kitapları konusunu aydınlatmak için taranması gereken kaynakların Farsça veya Arapça yazılmış olması da verilere ulaşılmasına engel teşkil etmektedir. Belkide güncel çalışmalarda yabancı dil öğretimi konusunda “Tanzimat” öncesi ve sonrası veya “Cumhuriyet” sonrası şeklinde bir yaklaşım görülmesinin arkasından yine aşılamamış olan bu dil sorunu yatmaktadır. Yabancı dil öğretimi için ders malzemelerinin ve bunların içerisinde kitapların geliştirilmesi sorunu, yine yabancı dilin öğretiminin kendisi kadar eski (İckler, 1984, s. 61) olduğunu kabul edersek tarihimizde ilk yabancı dil öğretimi aynı zamanda ilk materyallerin ve kitapların kullanılması anlamına gelecektir. Bu çerçeveden baktığımızda ne kadar geriye bakılmalıdır? Bazı kaynaklar, İslam’dan önce (Demircan, 1988, s. 17) veya Göktürklerle kadar uzanmakta (Akyüz, 2005, ss. 6-10) veya Selçuklular döneminde Farsça ve Arapça ile temas edilmesi ve Farsça’nın resmi bir dil haline gelmesinden bahsetmektedir (Genç, 2003, s. 17). Kurumsallaşmış olarak bir öğretimi dikkate alırsak Medreselerden itibaren dil öğretiminden söz edebiliriz. Tipik

Selçuklu medreselerinde konuşma Türkçe ama öğretilen dil Arapçaydı yani Anadolu'da Arapça bir iletişim dili değildi (Demircan, 1988, s. 29) ve bu çerçeveden bakıldığında bir yabancı dil öğretimi söz konusudur. Arapça öğretilmesinin amacı iletişim kurulmasından çok kutsal metinlerin anlaşılmasıydı.

Osmanlı döneminde yabancı dil öğretimini inceleyen kaynaklar da “Mektepler Öncesi” (1299-1773) ve “Mektepler Dönemi” 1773-1923 (Demircan, 1988, s. 25) şeklinde bir ayrıma gidilmiştir. Elimizde yaygın ve düzenli olarak kullanıldığına işaret edilen Ahmedî'nin Arapça ve Farsça yazılmış olan “Mirkat-ül Edeb” ve XX. yüzyılın başlarına kadar geniş olarak kullanımına devam edildiği bilinen (Sakaoğlu, 2003, s. 64) Sümbülzade Vehbî'nin mesnevi türünde yazdığı “Tuhfe-i Vehbî” ile “Nuhme-i Vehbî” eserlerini, yabancı dil öğretimi için kullanılan ilk ders kitapları olarak kabul edebiliriz.

Süreç açısından bakıldığında yaygın Almanca öğretimi ve ders kitaplarına Almanya ile olan ilişkilerimizin gelişmesi sonrasında rastlanır. Goltz Paşa (Wilhelm Leopold Colmar Freiherr von der Goltz.)'nın genelkurmay ikinci başkanlığı sırasında 1883-1895 kurulan Kurmay Okulu, Harp Akademileri için içlerinde Almanca kitaplar da olan 4000 adet den fazla kitap yayımlanmış (Wallach, 1976, s. 56). Araştırmalarımızda, ulaşabildiğimiz ülkemizdeki en eski matbaa basımı Almanca kitap 1894 yılında “İstanbul Malumat Matbaası” tarafından 294 sayfa “Alman Lisanında Teşekkül-i Kelimât” isimli sözlüktür. Ülkemizde yabancı dil eğilimi genel olarak politik gelişmelerin ve arayışlarına paralel olarak değişmiş ve gelişmiştir. Bu değişimi ve gelişimi ders kitaplarından izlemenin mümkün olduğu görülmektedir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında ders kitabı ve yayın işleri yeni ulusal ilkelere uygun yürütülür ve 1933'te 2259 sayılı yasa uyarınca ilkokuldan üniversiteye kadar birbiriyle tutarlı kitaplar yayınlanırken (Sakaoğlu, 2003, s. 279.) zamanla bu tutarlılık ihmal edilmiş ve yaşanan kargaşayı 1974'te düzenlenen IX. Milli Eğitim Şurasında (1974) her ders için tek kitap ilkesi benimsenmiştir.

Tarihsel boyutunda kabaca irdedeğimiz basılı yabancı dil ders kitapları sürecini hatırı sayılır bir mesafe ile takip ettiğimizi düşünebiliriz. Günümüzde basım teknolojileri ve hızları geçmiştekilere oranlar kıyaslanamayacak derecede gelişmiştir. Bu gelişmişlik hem tasarım aşamasında hem de basım aşamasında daha kapsamlı olanaklar ve sonuçlarda kendini göstermektedir. Takip eden bölümde ders kitapları tasarımındaki temel sorunlara işaret ederek yabancı dil olarak Almanca ders kitaplarındaki güncel duruma değinmek istiyorum.

Günümüzde Almanca ders kitapları ve onaylanma süreçleri

Bir yabancı dil ders kitabının çok fonksiyonlu (okuma, yazma ve öğrenme yardımcısı bir arada) bir araç olması tasarımı aşamasında oldukça karmaşık bir yapının ve hedeflere uygun bir bütün haline getirilmesini gerektirmektedir. Bu çerçeveden bakıldığında yabancı dil öğretimi için ders kitabı tasarımı, hazırlayan yazarlar ve konuyu çalışma alanı seçmiş olan bilim insanları için aşılması kolay olmayan engeller teşkil etmektedir. Yabancı dil ders kitapları öğretim programlarının tamamlayıcısı durumundadır (Kast ve Neuner, 1998, s. 8). Öğrencilerin daha önceden resmi olarak da ilan edilip belirlenmiş olan hedeflere ders kitaplarının da destekleriyle ulaşılması beklenir ve tasarımcıları yabancı dil ders programlarını da dikkate almak durumundadır. Bu ders kitaplarının tasarımlarının farklı etkenlere bağlı olduğunu göstermektedir, bu etkenlerde yaşanan bir değişikliğin yine kitaplara yansımaları artık zorunlu kabul edilmektedir. Peki, ne türde değişiklikler yaşanabilir? Örneğin Program değişebilir, hitap edilen hedef kitle değişebilir, bilimsel tespitler değişebilir, Teoriler veya pedagojik-didaktik düzenler değişebilir. Bahsi geçen türdeki her değişim ders kitapları bağlamında yeni düzenlemeleri gerektirebilir (Kast ve Neuner, 1998, s. 1). Örneğin 18 Ağustos 1997 tarihinde 23084 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 4306 sayılı yasa ile Zorunlu ilköğretimin kesintisiz 8 yıla çıkarılması reformu bu anlamda iyi bir örnektir. Temelde değişikliklerin tamamı bilimsel esas ve tespitlere göre gerçekleştirilmelidir. Ancak eğitim perspektifinden ülkemiz koşullarına ve gelişmelere bakıldığında yabancı dil ders kitaplarına yansımaları gereken değişikliklerin yapılan bilimsel araştırmaların sonuçlanmasından çok daha hızlı gerçekleşmekte olduğu görülmektedir. Bu hızlı değişim zaman baskısı faktörünün oluşmasına ve akademik gayretletin yön gösterir olmaktan çok gelişmeleri takip eder durumda görülmesine sebep olmakta (Workshop Protokol, 2005, s. 3). Ders kitapları tasarımlarında belirli ölçütlere uyulması gerekliliği beraberinde onay veren kurumların oluşmasına sebep olmuştur (Duszenko, 1994, s. 13). Ülkelerin ders kitapları onaylama sürecinde belirledikleri yöntem ve ölçütler yine o ülkelerin bu alanda ne derece gelişmiş olduklarına da işaret etmektedir. Ülkemizde 1985'te Ders kitapları tasarımı ve kabulü bir yönetmeliğe bağlandığında dönemin bakanı, bakanlık müfettişlerini iki ay içinde 1400 ders Kitabı yazmaya zorlamış ve bu kitap yazma seferberliği Bakanın istifasıyla sonuçlanmıştır (Sakaoğlu, 2003, s. 279). Örneğin, İsveç'te sadece cinsiyet eşitliği olan ders kitaplarının onaylanması veya Rusya'da dövizle alınmayan kitapların (Duszenko, 1994, s. 13) kullanımının uygun bulunması ülkelerin önceliklerini, eğitim ve bilimsel açılımlarını ortaya koymaktadır. Yine tarihsel olarak

kıyaslandığında Almanya’da 1853 ve 1910 yılları arasında özellikle ders kitap tasarımı konusunda uzmanlaşmış yazarlar ve yayınevlerinden söz edilmektedir. Belçika’da 1842 yılında ders kitaplarının geliştirilip onaylanmasını belli bir komisyona bağlı kılan bir yasa yürürlüğe sokulmuştur (Depape, 1922, s. 67). Avusturya’da 1970 ve 1989 yılları arasında ders kitabı tasarımı ile ilgili yaklaşık 1000 akademik çalışmanın yayınlandığından söz edilmektedir. Ülkemizde ise Milli Eğitim bakanlığı 1990’dan sonra “Eğitim Araçları ve Donatım Standartlar Yönergesi” altında bazı ölçütleri yayınlamıştır. Ulusal olarak ders kitapları 1926 dan itibaren resmi bir kontrol mekanizmasına tabii tutulmuştur. Okullarda kullanılacak tüm kitaplar 1973 tarihli Milli Eğitim Bakanlığı yönetmeliğinin 54. maddesine uygun ve yine Milli Eğitim Bakanlığı tarafından onaylanmış olmalıdır (Milli Eğitim Bakanlığı (Milli Eğitim Bakanlığı, 1973, ss. 259-261). Sözüne ettiğimiz bu mekanizma Milli Eğitim Bakanlığı Kitap Komisyonu, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı’nın yanı sıra ilgili Program komisyonlarının sorumluluğundadır. Örnek olarak Almanca öğretimi için kullanılacak ders kitapları Almanca komisyonu ilgisi kapsamındadır.

Güncel Almanca ders kitapları

Ülkemizde son yıllarda onaylanan Almanca ders kitapların yazarlarının büyük bir kısmının aynı zamanda ilgili Almanca komisyonu üyelerinden oluşması, rastlantı olmaktan oldukça uzaktır. Bu durumun onaylanma sürecinde olumlu bir etken olup olmadığı bilinmemekle beraber Almanca öğretimi kitaplarının tasarımı için gerekli bilimsel verilerin, alternatif gayretlerin ve olumlu olacağına inandığımız rekabetin henüz yeterli düzeyde oluşmuş olmadığına işareti olarak da kabul edilebilir.

Ders kitapları tasarımı konusunu detaylandırmak mümkün, ancak yukarıdaki bilgilerin ışığında hem bilimsel hem de kurumsal anlamda Türk biliminsanlarının aşması gereken bir uçurumun varlığı kesinlik kazanıyor. Genel olarak bakılacak olursa 425 ayrı ders kitabının yıllık tirajı 35 milyon civarındadır. Ders kitapları sektörünün yüksek bir kar marjına sahip olduğu düşünülürse tasarlanan ve onaylanan kitapların birçoğunun yetersizdir kalması üzücüdür.

1940 yılından itibaren yabancı dil olarak Almanca öğretiminde kullanılan kitap serilerinin genel olarak listelendiği tablomuza da monopolitik yansımaktadır; „Texte und Situationen“ daha önce de değindiğimiz Almanca komisyonuna ait ilk ürünlerinden bir tanesidir. Ve aslında ilk defa 1975 yılında ve arkasından tekrar 2003 yılında küçük değişikliklerle Almanca öğretiminde kullanılmıştır.

Tablo 1. 1940 sonrasında Almanca öğretimi için kullanılan ders kitapları

Ders Kitabı	Yazarlar	Yayın Yılı
Ortaokul kitapları, Almanca Ders Kitabı I-II-III	Besim Gürmen, Cemal Köprülü, Dr. Kopf, Dr. Möller, Dr. Stern ve Dr. Steuerwald.	1940
Lise Kitapları Almanca Ders Kitabı IV	Besim Gürmen, Cemal Köprülü, Dr. Kopf, Prof.Dr. Möller, Dr. Stern ve Prof. Dr. Steuerwald	1957
Ortaokul kitapları, Almanca Ders Kitabı I	Besim Gürmen, Cemal Köprülü, Dr. Kopf, Prof. Dr. Möller, Dr. Stern ve Prof. Dr. Steuerwald,	1960
Ortaokul kitapları Almanca Ders Kitabı 1 Wir lernen Deutsch	Milli Eğitim Bakanlığınca kurulan bir Komisyon tarafından hazırlanmıştır.	1970
Ortaokul kitapları Almanca Ders Kitabı 3 Wir lernen Deutsch	Milli Eğitim Bakanlığınca kurulan bir Komisyon tarafından hazırlanmıştır.	1971
Texte und Situationen	H. Pekşirin, B. Aydoğan, M. Torkak, (K.H. Osterloh – P. Wolf)	1974
Ortaokul kitapları, Almanca Ders Kitabı III	Besim Gürmen, Cemal Köprülü, Dr. Kopf, Prof. Dr. Möller, Dr. Stern ve Prof. Dr. Steuerwald,	1976
Texte und Situationen II Almanca Ders Kitabı 5	Almanca Ders kitapları komisyonu tarafından hazırlanmıştır	1976
Wir lernen Deutsch 2	Hilmi Pekşirin, Bilge Aydoğan, Meliha Torkak	1985
Wir lernen Deutsch 1	Hilmi Pekşirin, Bilge Aydoğan, Meliha Torkak	1987
Texte und Situationen 1 Almanca Ders Kitabı 4	Meliha Torkak, Bilge Aydoğan, Hilmi Pekşirin	1989
Lern mit uns Deutsch in der Orta	Ş. Özdamar, O. Kerman, B. Selimoğlu. A. Karamercan (J. Hartenburg – J.P. Deisler)	1990
Lern mit uns Deutsch in Lise	B.Selimoğlu, S.Ayas, O.Kerman, K. Barçın (J. Hartenburg – J.P. Deisler)	1997
Hallo Kinder!	O. Kerman, K. Barçın, N. Tükenmez, (J. Hartenburg)	1998
Hallo Freunde!	K. Barçın, T. Camgöz, R. Cengiz Çimen, N. Tükenmez, (E. Spangenberg)	1998
Lern mit uns 1	B.Selimoğlu, S.Ayas, O.Kerman	1999
Hallo Freunde!	K. Barçın, N. Tükenmez, (E. Spangenberg)	2000
Hier sind wir!	O. Pıtraklı, F. Parlatır, (E. Spangenberg)	2005
Texte und Situationen 1 Öğrenci ders Kitabı (Lise2)	Meliha Torkak, Bilge Aydoğan, Hilmi Pekşirin	2006

„Lern mit uns in der Orta“ öncelikle 1991 yılında ortaokullarına yönelik yayınlanmış ve 1998 Reformundan sonra herhangi bir gözden geçirme yapılmadan 6. 7. ve 8. sınıflarda kullanıldı (Genç, 2003, ss. 125-127). Aslında 3 yıllık ortaokullarının ilkokullara entegre edilmesi açısından belki bir değişiklik ihtiyacı duyulmamış olabilir ancak ders programının

kendisinde değişikliklerin (hedefler, ders saati süresi gibi) Almanca öğretiminde kullanılan bu ders kitabına yansması gerekirdi.

Ders kitaplarındaki değişimi „Lern mit uns Deutsch in Lise“ serisinde görmemiz mümkün. Komisyona göre geçerli programa uyumlu örneğin kültürlerarası iletişime ve öğrencilerin günlük hayatta bilgi alışverişi sağlamalarına olanak tanıyor. Ders kitapları serileri içinde „Hallo Kinder!“ özellikle pilot okullarda ve yine pilot çalışmalarla denenmesi bakımından önceki kitaplardan ayrılır ve olası bir erken yabancı dil öğretimi yani 4. sınıfta itibaren kullanılması için tasarlanmıştır.

Daha önce yayınlanmış olanlara göre daha güncel ve çağdaş olarak nitelendirilen (Türkiye Almanca Öğretmenleri Derneği, 2001) „Hallo, Freunde!“ 6, 7 ve 8. sınıf öğrencileri zorunlu ikinci yabancı dil olarak Almanca dersinin öğretimi için tasarlanmıştır. Bu ders kitabına bilimsel bakışların; ülke Bilgisi (Erişkon Cangil, 2001, ss. 73-86.), tertiärsprachlichen (Maden, 2005) veya Ders Programı (Başaran, 2002) gibi açılarına göre oldukça eleştirel olduğu söylenebilir. “Hallo Freunde!“ ve „Hier sind wir“ serilerinde ise daha önce yayınlanmış kitapların güncelleştirmelerine tanık oluyoruz.

Temelde daha önce bu sözü edilen kitap serilerini veya kitapları belli bir ölçütlere göre değerlendirmek ve sonuçları çeşitli yayınlarda paylaşmak böylelikle yeni kitapların düzenlenmesinde katkıda bulunmak gayreti 3. Bölümde değindiğimiz ve değişikliklere sebep olabilecek gelişmelerin yapılan bilimsel araştırmaların sonuçlanmasından daha hızlı gerçekleşmekte olduğu gerçeğinin altını çizmektedir. Kitap tasarımcıları gelişmelere yönvermekten çok takip etmekte ve yayınlanan kitapların kullanılabilirliğini de tartışmaya açık hale getirmektedir.

Sonuç

Genel hatları ile derlenmeye çalışılan yabancı dil olarak Almanca ders kitapları ve yabancı dil ders kitaplarının ülkemizdeki tarihsel gelişimlerine bakıldığında, üretimi hızlandırıp kitapların yaygınlaşmasını sağlayan baskı teknolojilerinden faydalanılmasının geçikmesi ders kitabı basımı konusunda bilgi ve tecrübe edinimini de gecikmesi anlamında olumsuz etkilediği görülmektedir. Yabancı dil ders kitabı; ders kitapları konusunda, bilgi eksikliği ders kitabı tasarımcıları için olduğu kadar bilim insanları için de içerik ve tasarım arasında aşılması gereken bir uçurum oluşturmaktadır.

Tasarım ve içerikler konusunda ulusal önceliklerin belirlenmesi aşamasında ihtiyaç duyulan verilerin elde edilmesi pilot çalışma gerekliliği,

farklı sosyal ve demografik yapıların yoğunluğu kadar kapsamın genişliği nedeniyle temel verilerin toplanması açısından oldukça uzun bir süreçtir. Elde edilen verilerin akademik çalışmalar ve denemeler ile özellikle yabancı dillere yönelik ders tasarımı ölçütlerinin ve standartlarının belirlenmesi önem arz eden ancak günümüzde yoğun olarak hissedilen zaman baskısı nedeniyle farklı şekillerde çözümlenmeye çalışılan bir eksiklik olarak görülmektedir. Kullanılan ders kitaplarının bilimsel çalışmalarla ulusal öncelikler ışığında belirlenmesi gereken ölçütlere göre analiz edilmesi, sonuçların tasarımcılar ve ilgili kurumlara aktarılması ile sözü edilen bilgi eksikliğinin aşılmasına katkı sağlanacağı düşünülmektedir.

Yabancı dil olarak Almanca ders kitapları tasarımında alternatif oluşturabilecek çalışma gruplarının ve kitap çeşitliliğinden söz edilememektedir. Bu alanda alternatiflerin oluşturulması için çeşitli burs veya projelerin bakanlıkça desteklenmesi bu alanda gelişmeleri hızlandıracaktır.

Bakanlığın ilgili derslere yönelik ve güncel bilgilerin ışığında daha özellikli içerik ve tasarım ölçütleri oluşturması önem taşımaktadır. Son yıllarda ulusal bir çalışma grubu tarafından geliştirilen ve kabul edilen yabancı dil olarak Almanca ders malzemelerinin olmaması yaşanan ve bu çalışma ile kısmen değinilen sorunların varlığının altını çizmektedir. Komisyonların tek kitap üzerinden çalışmak durumunda kalması ders kitabı çeşitliliğinin artırılmasının önemini de göstermektedir.

Son yıllarda yaşanan teknolojik gelişmelerin ders kitaplarına alternatif teknolojilere ilgiyi her ne kadar artırmış olsa da ülkemiz sosyo-ekonomik şartlarında ders kitaplarının halen öncelikli ders malzememiz olduğu ve bir süre daha olacağı unutulmamalıdır. Teknolojik malzemeler konusunda sağlanan desteklerin yabancı dil ders kitapları konusunda araştırma ve geliştirme olanakları ile bu alanda çalışmak gayretinde olan akademisyenlere sağlanıyor olmasında fayda olacaktır. Bu yöndeki desteklerin bilgi ve tecrübe gelişimi dışında olası olarak alanda daha fazla ders kitabının tasarlanıp oluşturulmasına olanak sağlayacağı düşünülmektedir.

Birden fazla ders kitabı serileri arasından seçim yapılabilecek bir kitap çeşitliliğinin oluşmasını sağlayacaktır. Mevcut çalışmaların da güncel gelişmelerin gerisinde izleyici konumundan çıkabilmesi için daha henüz gerçekleşmemiş, olası program veya pedagojik yaklaşım değişikliklerine uygun kitap tasarımlarına yönelmesi zaman baskısını azaltmak yönünde faydalı olacaktır.

KAYNAKLAR

- Akyüz, Y. (2005). Türk eğitim tarihi (M.Ö. 1000 – M.S. 2004). 9. Baskıdan Bazı Eklerle Tıpkı Basım. Ankara.
- Almanca Ders Kitapları Komisyonu. (1976). Texte und situationen II Almanca Ders Kitabı 5.
- Alston, R. C. (1971). English linguistics, 1500-1800: A collection of facsimile reprints 292. Menston: Scolar Press.
- Barçın, K., Camgöz, T., Çimen, R. C. & Tükenmez, N. (1998). Hallo freunde!.
- Barçın, K., Tükenmez, N., & Spangenberg, E. (2000). Hallo freunde!.
- Başaran, B. (2002) "Lehrbuchanalyse "Hallo, freunde!-6" im bereich Deutsch als zweite fremdsprache an den Türkischen primarschulen". Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir, Anadolu Üniversitesi.
- Besim Gürmen, B., Köprülü, C., Dr. Kopf, Dr. Möller, Dr. Stern & Dr. Steuerwald. 1940: Ortaokul kitapları, Almanca Ders Kitabı I-II-III.
- Besim Gürmen, B., Köprülü, C., Dr. Kopf, Dr. Möller, Dr. Stern & Dr. Steuerwald. 1957: Lise kitapları Almanca Ders Kitabı IV.
- Besim Gürmen, B., Köprülü, C., Dr. Kopf, Dr. Möller, Dr. Stern & Dr. Steuerwald. 1960: Ortaokul kitapları, Almanca Ders Kitabı I.
- Besim Gürmen, B., Köprülü, C., Dr. Kopf, Dr. Möller, Dr. Stern & Dr. Steuerwald.. 1976: Ortaokul kitapları, Almanca Ders Kitabı III.
- Binnur, C. (2001). Landeskunde in den türkischen Lehrwerken für DaF. In Mustafa, Çakır. (Hrsg.) Mehr Sprache - mehrsprachig mit Deutsch., Shaker Verlag, Achen.
- Comenius, J. A. (1654). Orbis sensulaium pictus. Nuremberg. (Mikrofilm).
- Demircan, Ö. (1988). Dünden bugüne Türkiye'de yabancı dil: Arapça, Farsça, Fransızca, İngilizce, Almanca, Latince, İtalyanca... Dillerinin öğretimi ve Türkçenin bu diller karşısındaki durumu. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Depape, G. (1922). Recherches sur la flore pliocène de la Vallée du Rhône: flores de Saint-Marcel (Ardèche) et des environs de Thézières (Gard). Masson.
- Donatus, A. (1451). Ars Minor. (Mikrofilm).
- Duszenko, M. (1994) Lerhwerkanalyse. München: Druckhaus Langenscheidt.
- Erişkon Cangil, B. (2001). Landeskunde in den türkischen lehrwerken für DaF. Yay. Mustafa Çakır. Achen: Shaker Verlag.
- Genç, A. (2003). İlk ve ortaöğretim okullarında Almanca öğretim programları. Ankara, *H. Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi* 24:186-195.
- Howatt, A. P. R. (1984). A History of English language teaching. Oxford: Oxford University Press.
- Ickler, T. (1984) Deutsch als fremdsprache, Eine einföhrung in das studium. Tübingen: Niemeyer.
- Kast, B. & Neuner, G. (1998). Zur analyse, begutachtung und entwicklung von lehrwerken, für den fremdsprachlichen Deutschunterricht. Berlin: Druckhaus Langenscheidt.
- Kerman, O., Barçın, K., Tükenmez, N. & Hartenburg, J. (1998). Hallo kinder!.

- Lothar, W. J. (1976). Anatomie einer militär hilfe -Die preußisch-deutschen militär hilfe in der Türkei 1835–1919.Düsseldorf: Droste
- Macpherson, J. & Pearce, D. (1990). Publishing educational materials in developing countries: a guide to policy and practice. Ottawa: Intermediate Technology Publications.
- Maden, S. S. (2005). Anforderungen an ein lehrwerk für Deutsch als tertiärsprache in der Türkei. *Zeitschrift für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht* 10(2): 1-10.
- Milli Eğitim Bakanlığınca Kurulan Bir Komisyon (1970). Ortaokul kitapları Almanca ders kitabı 1 Wir lernen Deutsch.
- Milli Eğitim Bakanlığınca Kurulan Bir Komisyon (1971). Ortaokul kitapları Almanca ders kitabı 3 Wir lernen Deutsch.
- Milli Eğitim Bakanlığı (1973). Yabancı dil öğretimi için hazırlanacak kitap ve diğer araçlarla ilgili açıklamalar. *Tebliğler Dergisi* 1747: 259-261.
- Milli Eğitim Bakanlığı (1974). IX. Milli eğitim şurası kararları. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı (1991). Yabancı dil eğitimi komisyon raporu. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Müller, H. (1891). Die Unentgeltlichkeit der lehrmittel für die schulen des volkes. Verlag der Berliner Arbeiter Bibliothek. Berlin: (Mikrofilm).
- Özdamar, Ş., Kerman, O., Selimoğlu, B., Karamercan, A., Hartenburg, J. & Deisler, J. P. (1990). Lern mit uns Deutsch in der orta.
- Pekşirin, H., Aydoğan, B., Torkak, M., Osterloh, K. H. & Wolf, P. (1974). Texte und situationen.
- Pekşirin, H., Aydoğan, B. & Torkak, M. (1985). Wir lernen Deutsch 2.
- Pekşirin, H., Aydoğan, B. & Torkak, M. (1987). Wir lernen Deutsch 1.
- Pıtraklı, O., Parlatur, F. & Spangenberg, E. (2005). Hier sind wir!.
- Sakaoğlu, N. (2003). Osmanlı'dan günümüze eğitim tarihi. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. İstanbul.
- Selimoğlu, B., Ayas, S., Kerman, O., Barçın, K., Hartenburg, J. & Deisler, J. P. (1997). Lern mit uns Deutsch in lise.
- Selimoğlu B. - Ayas, S. & Kerman, O. (1999). Lern mit uns 1.
- Türkiye Almanca Öğretmenleri Derneği (2001). Hallo, Freunde! - Ein lehrwerk für klasse 7 (2. Fremdsprache). *Almanca Dil Dergisi* 1. 31.
- Torkak, M., Aydoğan, B. & Pekşirin, H. (1989). Texte und situationen 1 Almanca Ders Kitabı 4.
- Torkak, M., Aydoğan, B. & Pekşirin, H. (2006). Texte und situationen 1 Öğrenci ders kitabı (Lise2).
- Workshop Protokol (2005). Praxisbezogene Deutschlehrerausbildung VI sprachpraxis in der Deutschlehrerausbildung. Goethe Enstitüsü. İstanbul.

Resim 3. Farsça (Farsî) öğretiminde kullanılan İbrahim Dede tarafından yazılmış Mazlum Şahidi Lügati (Şahidi Sözlüğü) derkenar notları ile karmakarışık el yazması sayfa görüntüsü öğrencilerin ders kitapları açısından durumunu göstermekte.

Resim 4. 1835, Tuhfe-i Vehbi sayfası.

Resim 5. 1867, Tuhfe-i Vehbi sayfası.